

La memòria a la pantalla

EN EL CONTEXT DE LA DIGITALITZACIÓ, NOMÉS ACABAREM RECORDANT –I COMMEMORANT– ALLÒ QUE CIRCULA PER INTERNET I QUE, A MÉS, RESPON ALS CÀNONS DE LA VIRALITAT, COM ARA L'ESPECTACULARITAT

Permetin-me considerar dos fets que, en aparença, no tenen absolutament res a veure: la victòria en la primera volta de les eleccions peruanes de Keiko Fujimori i la detenció del president d'Ausbanc, Luis Pineda. Ambdues coses van passar fa ben poc amb només dies de diferència i –ho reitero– no tenen cap lligam en comú. O potser sí? Filem una mica prim: en tots dos casos queden seriosament evidenciats els mecanismes de la memòria col·lectiva. En el primer, els votants peruans semblen haver fet abstracció de què va significar fa un parell de dècades el cognom Fujimori; en el segon, s'ha produït un cas greu d'amnèsia amb relació a Pineda, un ultradretà amb un passat violent, jutjat el 1984 per atracament i possessió d'armes. No es tracta de fomentar a cuita-corrents l'ús d'hemeroteques i biblioteques, perquè el món ens entra avui a casa d'una altra manera, a través d'una pantalla: la de l'ordinador, la de la tauleta, la del mòbil, la de la tele. A mitjà termini, el gran canvi en els temes de memòria col·lectiva o històrica podria estar relacionat amb la centralitat cultural de la pantalla, entesa com una mena de membrana que uneix i separa simultàniament a l'emissor del receptor, i està dotada d'unes regles comunicatives específiques. Aquestes pautes incipients suposen un canvi qualitatiu –no merament quantitatiu que afecta els mateixos conceptes de memòria i de passat (i que convé delimitar amb claredat amb relació a l'àmbit de la història acadèmica).

Com recordem, avui? La digitalització i l'omnipresència de la pantalla impliquen no només un canvi de mirada amb relació al passat, sinó fins i tot una transformació d'aquest concepte, així com de la seva possible recuperació en forma de mecanismes memorialístics, estiguin museïtzats o no. Des d'una perspecti-

FERRAN
SÁEZ MATEU

va moderna –com la de Maurice Halbwachs, creador del concepte de *memòria col·lectiva*– el passat només resulta assumible a nivell col·lectiu com a marc compartit que enquadra o conjunta fets concrets i diversos. Des de la perspectiva postmoderna, en canvi –la de Lyotard– el passat és un relat disgregat, no necessàriament coherent ni compartit des de les perspectives de gènere, procedència ètnica, classe social, etc. En l'era de la pantalla, això condueix a la paradoxa d'una opinió pública ultrahomogènia i alhora ultraatomitzada (Cass Sunstein) així com a l'espectacle depriment d'unes masses enteses com “una suma de microanarquistes i soledats” (Peter Sloterdijk) Els canvis socials derivats d'aques-

tes transformacions de mentalitat són incalculables: el jove europeu que abandona un suburbi per combatre a Síria no ha estat allionat en una mesquita, sinó a través d'una pantalla. La memòria col·lectiva ja no forma part d'un marc compartit, sinó d'un relat disgregat sorgit de la superfície plana que permet construir identitats a la carta.

I els canvis no acaben pas aquí. És plausible pensar igualment que, a mitjà termini, el que no ha estat digitalitzat –sigui una fotografia, un llibre o un epistolari privat– ja no serà percebut com informació sinó com un mer objecte físic amb un valor històric o testimonial molt relatiu, i que en tot cas quedarà al marge d'uns circuits del saber basats íntegrament en l'ús de pantalles connectades. Les conseqüències socials d'aquesta inèrcia no són innòcues. No es recordarà –ni es commemorarà– el que ha passat sinó només el que, a més d'haver estat digitalitzat, obeeix als cànons de la viralitat (espectacularitat, esquematisme conceptual, etc.) En la mesura que es manifestarà a través d'un ressort comunicatiu difícilment modulable des d'instàncies institucionals, la legislació actual sobre memòria històrica perdrà gairebé del tot el seu sentit.

Quina és la magnitud i el possible recorregut d'aquests canvis de tendència lligats a la tecnologia, que ja semblen haver-se afermat en forma de mentalitat difusa? Això és difícil de determinar. En tot cas, sembla urgent aclarir la naturalesa de certes disfuncions socials greus i reals lligades, per exemple, a la preocupant triangulació entre la construcció erràtica i descontextualitzada de la memòria, els problemes d'identitat entre joves de certs barris europeus i la violència, inclosa la del terrorisme internacional.

Escriptor i professor a la URL